

CARNAVAL

2008:	2	t / m 5	februari
2009:	21	t / m 24	februari
2010:	13	t / m 16	februari
2011:	5	t / m 8	maart
2012:	18	t / m 21	februari

doelgroepen doelstellingen vakken kerndoelen

Carnaval

Op 11 november is in sommige delen van het land de carnavalstijd begonnen. Dan kiest de Raad van Elf van een carnavalsvereniging een Prins Carnaval. Daarmee begint de voorbereiding van het feest. De vereniging kiest een thema voor de optocht waar de vereniging aan mee zal doen. Liedjesschrijvers bedenken nieuwe carnavalsliedjes die iedereen snel kan leren meezingen. Dansers en muzikanten beginnen met de repetities. Kunstenaars beginnen een praalwagen op te bouwen.

In februari (en in 2011 in maart) barst het feest pas echt los. Dan vindt de optocht plaats en vinden er 's avonds overal feesten in uitbundig versierde cafés en danszalen plaats waar mensen tot laat in de avond dansen en liedjes zingen. Ze dragen maskers en malle kleding en bestrooien elkaar met confetti en serpentines. Maar op vastenavond, dinsdag 24 februari om 12 uur 's avonds is het afgelopen. In deze lesbrief willen we laten zien wat carnaval is, hoe het is ontstaan en hoe er in Brazilië carnaval wordt gevierd.

Doelgroep

Leerlingen van de groepen 7 en 8 van het basisonderwijs (10-12 jaar)

Vakken en kerndoelen

Oriëntatie op mens en wereld

Samenleving 17

De leerlingen kunnen overeenkomsten en verschillen noemen tussen enkele geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen. Het gaat dan met name om leefgewoonten, feest- en gedenkdagen.

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen vertellen waarom carnaval een rooms-katholiek feest is en hebben inzicht in de wezenlijke kenmerken ervan;
- De leerlingen kunnen aantonen dat het carnavalsfeest is ontstaan uit een vermenging van elementen uit christelijke en niet-christelijke feesten;
- De leerlingen hebben kennis van hoe in Brazilië carnaval wordt gevierd en kunnen overeenkomsten en verschillen aangeven met het carnaval in Nederland.

Bronvermelding

- Informatiepakket *Brazilië*, Centrum voor Mondiaal Onderwijs, Nijmegen, 1997;
- P. van Schaik (samenst. en red.): *Nederland Wereldland*, PlanPlanproducties 1999.

Dank

De foto's in deze lesbrief zijn ter beschikking gesteld door Jan Blanckstein; zie <http://www.photoart.nl>

W

werkbladen

CARNAVAL

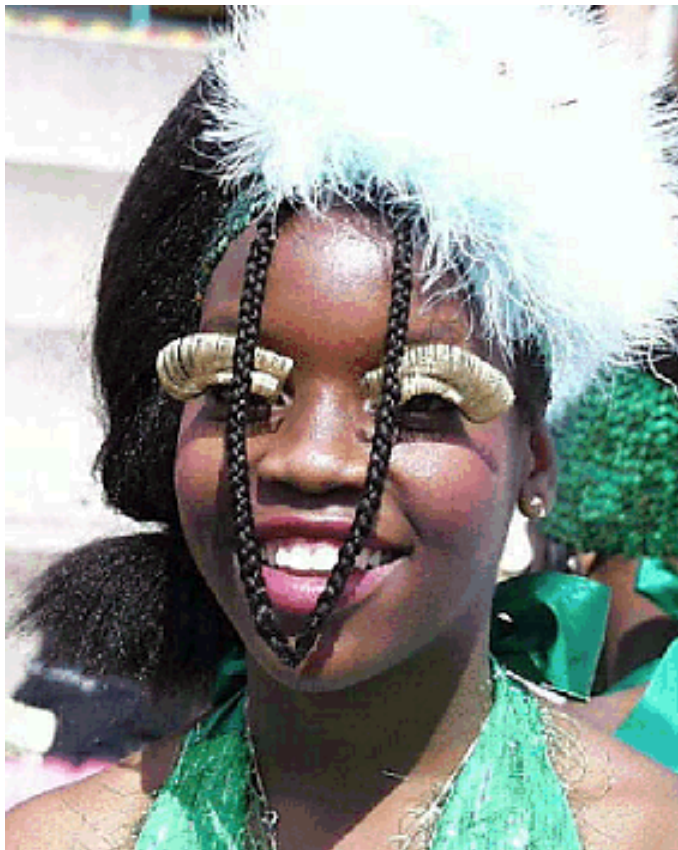

Carnaval in Nederland

In februari (en in 2011 in maart) barst in een groot deel van het land het carnavalsfeest weer los. Daar vieren mensen uitbundig feest. Dat merk je wel als je in een stad of dorp woont waar carnaval wordt gevierd. En als dat niet zo is, dan zie je vast wel iets over carnaval op TV of in de krant, want het feest komt altijd wel in het nieuws.

Niet overal in Nederland wordt carnaval gevierd. Dat komt omdat het feest gevierd wordt door rooms-katholieken. De meeste rooms-katholieken wonen in Brabant en Limburg. Daar wordt in iedere stad en dorp carnaval gevierd. Maar ook in Amsterdam en Apeldoorn bijvoorbeeld gebeurt dat, omdat daar veel rooms-katholieken wonen.

Carnaval wordt ieder jaar gevierd, soms al in de tweede week van februari, dan weer pas in maart. Dat hangt af van de dag waarop Pasen valt. Dat zit zó: Pasen valt altijd op de eerste zondag na de eerste volle maan in de lente. Dat verschilt per jaar. En tussen het begin van carnaval en Pasen zit altijd zeven weken. Dit jaar valt Pasen op 11 april, dus begint het Carnaval in het weekeinde van 21 en 22 februari.

Na carnaval komt op 25 februari Aswoensdag. Dan begint de vastentijd. De laatste dag van het feest wordt dan ook Vastenavond genoemd. De vastentijd was vroeger voor rooms-katholieken de tijd om te vasten, dat wil zeggen dat ze minder aten en vlees lieten staan. Kinderen aten snoepgoed die ze op doordeweekse dagen kregen niet meteen op, maar bewaarden dat in een vastentrommeltje voor de zondag.

Protestanten kennen Aswoensdag en de vastentijd niet.

Carnaval is vooral een kleurrijk feest

Drie dagen dolle pret

In een plaats waar carnaval wordt gevierd, organiseert een carnavalsvereniging ieder jaar dit feest. Op 11 november, de Gekkendag, komt de Raad van Elf, het bestuur van de vereniging, bij elkaar. Die kiest een lid tot Prins Carnaval. De prins leidt de voorbereidingen van het feest. Een componist schrijft een carnavalsliedje voor de vereniging. Orkesten en dansgroepen van de vereniging oefenen voor de optocht in de plaats waar het feest mee begint. Andere leden van de vereniging versieren voertuigen en zetten daar figuren en voorwerpen op die een thema uitbeelden, een gebeurtenis die in het nieuws is of een bekende sporter, politicus of artiest. Daar wordt dan de draak mee gestoken. De wagens rijden mee in de optocht.

Verkleed als de voormalige president Clinton van Amerika

Een praalwagen tijdens de optocht in Oeteldonk

Op zaterdag of zondag van het carnavalsweekeinde begint het feest met de optocht. Praalwagens, die van Prins Carnaval voorop, doen er aan mee en daartussendoor lopen dans- en muziekgroepen. De burgemeester geeft de prins de sleutels van de stad waardoor de prins de baas wordt van de stad. Ook krijgt de stad een andere naam. Zo wordt 's Hertogenbosch tijdens het carnaval Oeteldonk.

Na de optocht vieren de mensen feest in cafés en danszalen. Ze zetten maskers of feestneuzen op of schminken hun gezicht. Ook trekken ze malle kleren aan, boerenkielen, versierde T-shirts of ze verkleden zich als bekende personen die in het nieuws zijn. Alles kan, een jongen of man in vrouwenkleren bijvoorbeeld. De feestvierders hossen en dansen de polonaise op muziek van een band of uit luidsprekers. Dat maakt dorstig, dus wordt er tussen twee dansen in gedronken, vooral bier. Carnaval is ook een liefdesfeest, de tijd om te flirten en kennis te maken met een jongen of meisje.

Op Vastenavond om 12 uur 's avonds is het feest voorbij. Dan geeft de prins de sleutels van de stad terug aan de burgemeester. De stad krijgt de oude naam weer terug. Alle feestneuzen en malle kleren gaan voor een jaar de kast in. Sommige feestvierders gaan haring happen. Ze geloven dat dat helpt tegen de kater die je krijgt als je veel bier hebt gedronken.

1. Kun je nog andere landen of streken noemen waar carnaval wordt gevierd? Welke godsdienst hangen de mensen die daar Carnaval vieren aan?
2. 's Hertogenbosch wordt tijdens de carnavalsdagen Oeteldonk. Nijmegen wordt dan Knotsenburg. Kun je nog een paar andere voorbeelden noemen?
3. Wat is volgens jou het toppunt van zothed? Is het soms:
 - A Een masker opzetten en denken dat je een ander bent;
 - B Zoeken naar je feestneus terwijl je die al op hebt gezet;
 - C Naast je bril kijken omdat je denkt dat de brillenglazen minder snel slijten?
 Maak je eigen Zotheid Top Drie.

De geschiedenis van carnaval

Carnaval wordt al eeuwenlang gevierd in Nederland en ook in andere landen. Er zijn twee verklaringen voor hoe het feest is ontstaan.

Sommigen menen dat Carnaval is ontstaan uit een feest dat de Romeinen voor het begin van de christelijke jaartelling vierten. Dat is een feest ter ere van Faunus, de god van het platteland. Dat feest wordt jaarlijks op 15 februari gevierd. Dan dansen, drinken en zingen de mensen op straat. Faunus is het symbool van drinken, feestvieren, dansen, kortom: eens lekker uit de band springen. Met het feest wordt ook de komst van de lente gevierd. Christenen hebben dit feest overgenomen maar dan om nog één keer flink feest te vierten en veel (vlees) te eten voordat de Vastentijd begint. Het woord "carnaval" zou afgeleid zijn van "carne vale", Latijn voor "vlees vaarwel". Ook meent men dat "Vastenavond" is afgeleid van het Middeleeuwse woord "faseln". Dat betekent "gedijen", "rijke vruchten voortbrengen" en "lente". Dat er veel vlees gegeten wordt heeft volgens sommigen ook een praktische reden. Zij menen dat "carnaval" is afgeleid van "carne levere", dat wil zeggen: "vlees opruimen". Dat zou dan nodig zijn omdat koelkasten en vrieskasten nog niet bestaan. Vlees kan alleen een tijdje goed blijven door het te zouten, te roken, te drogen of koel te bewaren. Zes weken is daarvoor te lang. Bovendien wordt het in de vastentijd warmer zodat vlees sneller bederft.

Ook zou carnaval ontstaan kunnen zijn uit een Germaans offerfeest waarmee de komst van de lente werd gevierd.

In de Middeleeuwen dansen en zingen mensen met maskers op en in vermomming rond grote vuren. De maskers en vermommingen zorgen ervoor dat je aan niemand kan zien of hij een boer, een ambachtman, een artiest of wat dan ook is. Iedereen is tijdens de feestdagen gelijk. Er zijn ook opvoeringen en zwaardgevechten.

Carnaval is ook een uitbundig feest

Ook speelt het getal 11 een grote rol bij het feest. 11 is het getal van de gekken want men gelooft dat je gek wordt als je door een elfje gebeten wordt. 11 November is de Gekkendag en carnaval is het feest om gek te doen, om te "faseln" om het met een woord uit die tijd te zeggen. Van dit woord is dus niet alleen "vasten" maar ook "bazelen" (onzin uitkramen) afgeleid. 11, twee énen naast elkaar, is net als het dragen van maskers en vermommingen een teken van gelijkheid.

Carnaval wordt door christenen gevierd die bij de kerk van Rome, de rooms-katholieke kerk horen. Maar in de 16e eeuw keren steeds meer christenen zich tégen de rooms-katholieke kerk en sluiten zich bij een protestantse kerk aan. Ze willen geen carnaval meer vieren, omdat ze tegen de losbandigheid zijn.

Als in een dorp of stad de bevolking protestants wordt of er komt een protestants stadsbestuur, dan wordt er geen carnaval meer gevierd. Dat gebeurt ook in Nederland tijdens de Tachtigjarige Oorlog. In 's Hertogenbosch bijvoorbeeld wordt carnaval in 1629 verboden nadat protestanten de stad op de rooms-katholieke Spanjaarden hebben veroverd. Pas vanaf 1794, het begin van de Franse tijd, mogen de Bosschenaren weer Carnaval vieren.

In de 19e eeuw is Carnaval één van de twee grote feesten van het jaar. Het andere feest is de kermis. Beide feesten geven de boeren en arbeiders, die vaak grote armoede lijdten, de kans om eens níet hard te werken, maar in plaats daarvan flink uit de band te springen. Dat doen mensen door op straat te dansen, te zingen en (veel) te drinken. Ze sparen er maandenlang voor. Maar soms loopt het feest uit op vechtpartijen en richten vandalen vernielingen aan. Het stadsbestuur denkt er dan over om het feest te verbieden en soms gebeurt dat ook. Cafébazen komen in verzet om een verbod te voorkomen of om die op te laten heffen omdat ze zonder carnavalsfeest minder verdienen. En liefhebbers van carnaval willen het feest niet missen. Ze richten carnavalsverenigingen op om het feest te organiseren en zorgen ervoor dat er tijdens het feest niet wordt gevochten en niets wordt vernield. Ze huren zalen af waar carnavalsliefhebbers zich kunnen uitleven.

Daarna wordt Carnaval ook steeds meer een feest voor horecabazen en winkeliers. Winkels die feestkleding verkopen doen goede zaken en cafés ook. Tot voor enkele jaren brachten bekende artiesten als Johnny Hoes en de Deurzakkers carnavalsliederen op plaat uit. Die hoorde je al in januari vaak op de radio en ze kwamen hoog in de hitparade zodat de artiesten er flink aan verdienden. Dat is nu niet meer zo. Maar in plaatsen waar carnaval wordt gevierd, worden nog steeds nieuwe liedjes geschreven en gezongen.

1. Waarom heeft de Raad van Elf van een Carnavalsvereniging elf leden? En waarom komt die op 11 november voor het eerst bij elkaar?
2. Zelfs in streken waar veel rooms-katholieken wonen, weten nog maar weinig mensen wat de vastentijd is, Aswoensdag en het vastentrommeltje. Wat Carnaval oorspronkelijk was, weten ze vaak ook niet. Ook zijn er naast carnaval en de kermis een heleboel feesten bijgekomen, Koninginnedag en Bevrijdingsdag bijvoorbeeld. Hierdoor heeft niet iedereen zoveel belangstelling voor carnaval als vroeger. Denk je dat veel mensen carnaval zullen blijven vieren? Ja of nee? Schrijf een opstel om dat uit te leggen en geef ook aan waarom jij het wel of niet wilt vieren.

Carnaval in Brazilië

Van de Carnavalsfeesten in het buitenland zijn die van Rio de Janeiro en Salvador de Bahia in Brazilië de beroemdste.

In 1500 bereiken de eerste Portugese kolonisten Brazilië. Ze brengen uit hun land het entrudo- of lentefeest mee, een straatfeest. Aan het begin van de 19^e eeuw wordt het overal in Brazilië gevierd. Het duurt drie dagen en eindigt op de dag voor Aswoensdag. Dan gaan mensen met maskers op de straat op, gooien stinkbommen en andere voorwerpen naar elkaar en dansen en zingen. Maar de entrudo wordt soms verboden, omdat die dikwijls in een vechtpartij eindigt. Vanaf 1840 worden er gemaskeerde bals gehouden en raakt de entrudo uit de mode, behalve in enkele steden. Ook nu nog wordt hier en daar nog de entrudo gevierd.

Eind 19e eeuw vierten vrijgelaten negerslaven die geen werk hebben carnaval als een straatfeest en ex-slaven die wél werk hebben bezoeken gemaskeerde bals. Ook worden in die tijd de eerste carnavalsverenigingen opgericht. Maar ook dit straatfeest loopt vaak uit op een vechtpartij. Daardoor krijgt het carnaval een slechte naam en wordt het straatfeest verboden.

Om het carnaval weer een goede naam te geven, richten zwarte stadsbewoners in Rio de Janeiro sambascholen op om het feest te organiseren. Ze bereiden de jaarlijkse parade in de stad voor. Daar beginnen ze daags na carnaval al aan! Ze kiezen een thema uit, meestal een onderwerp dat lange tijd in het nieuws is en tuigen

wagens op om het thema uit te beelden. Dans- en muziekgroepen van de sambascholen oefenen veel en hard om tijdens de parade hun beste beentje voor te kunnen zetten. Ook heeft iedere sambaschool een componist die een nieuw carnavalslied schrijft. Al weken voor het carnaval begint, zetten de belangrijkste sambascholen hun liederen samen op de plaat en brengen die plaat uit.

Rio de Janeiro tegen Salvador de Bahia

Het Carnaval in Rio begint met de parade van de sambascholen. Iedere school laat een wagen met de belangrijkste leden van de school voorop rijden. Soms zit daar ook een beroemde filmster of fotomodel in. Daarachter komt de ceremoniemeester van de school en de drager van de vlag van de school. Dan volgen de dans- en muziekgroepen van de school. Het stadsbestuur vindt het feest zó belangrijk dat zij in 1984 speciaal voor de parade de Passarella de Sanba heeft aangelegd. Langs deze boulevard staan grote tribunes en hij eindigt op de Praca (= plein) de Apoteose. Een jury geeft punten aan sambascholen voor hun praalwagens, dans- en muziekgroepen. Aan de hand van het aantal punten stelt zij een ranglijst op van de sambascholen die aan de parade meedoen.

Na de optocht vieren de mensen in Rio drie dagen feest, niet alleen in danszalen, maar ook buiten op straat. Het is daar het hele jaar door zomers met temperaturen tot ruim 30 graden, dus ook tijdens de Carnavalsdagen.

Carnaval in Rio is een vruchtbaarheids- en liefdesfeest. Artiesten en modellen die aan de parade meedoen deinen er niet voor terug om uit de kleren te gaan. Wat ook bij het Carnaval in Rio hoort is het vele drinken. Daar gebeuren ongelukken door in het verkeer en er breken vechtpartijen uit.

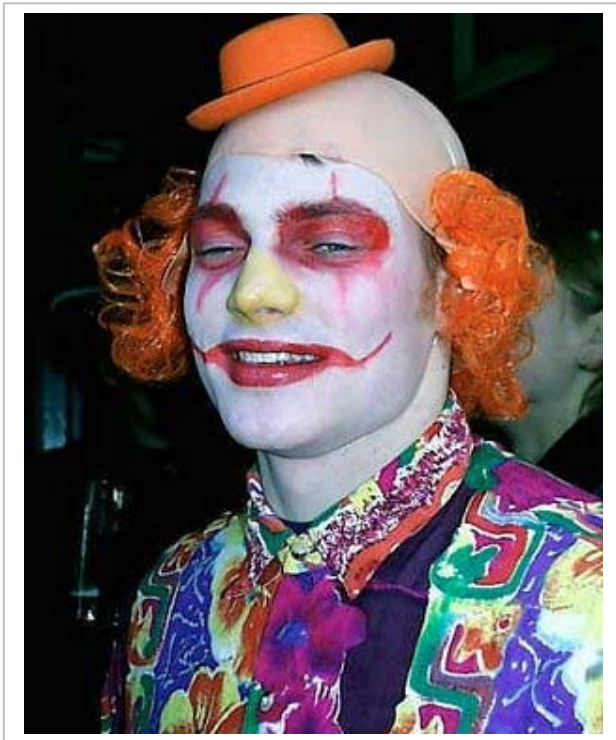
Niet alleen het carnaval in Rio de Janeiro is beroemd maar sinds enkele jaren ook dat van Salvador de Bahia. Daar zijn géén sambascholen, wel dansgroepen. Die houden een parade met wagens waar muziekgroepen op zitten te spelen en dansgroepen. Beide steden wedijveren met elkaar wie de mooiste parade laat zien. Ze sparen kosten nog moeite om hun rivaal naar de kroon te steken en met de eer te strijken.

1. Waarom zijn er in Rio sambascholen opgericht? Is dat dezelfde reden waarom er in Nederland carnavalsverenigingen opgericht zijn?
2. Waarom is carnaval in Nederland veel minder een straatfeest dan in Brazilië?
3. Op welk feest die vroeger in Europa werd gevierd, lijkt het carnaval in Rio en in Salvador de Bahia? (Je kunt er twee noemen). Is dat ook het geval met carnaval in Nederland?
4. Ontwerp en bouw je eigen praalwagen voor de optocht. Bedenk hiervoor een thema waar je de spot mee zou willen drijven. Dat kan zijn iets waar iedereen over praat zoals de wapeninspecties in Irak of een bekende persoon in de sport of de politiek.

H

Handleiding

Carnaval in Nederland

Dit werkblad laat zien dat carnaval een rooms-katholiek feest is en een onderdeel vormt van de feesten in de Paascyclus. Ook laten we zien hoe carnaval voorbereid en gevierd wordt.

1. Carnaval wordt onder meer gevierd in België, Duitsland, Engeland (Londen), Frankrijk (Nice), Verenigde Staten (Louisiana, Californië), Brazilië, Canada (Québec) en het Caraïbisch gebied. In Louisiana wordt Carnaval Mardi Gras of Fat Tuesday genoemd (Vette Dinsdag). In het Caraïbisch gebied viert men Carnival en in Duitsland wordt gesproken van Karnaval en Rosenmontag (Carnavalsmaandag). In al deze gebieden of steden wonen veel rooms-katholieken.
2. Enkele grote steden die tijdens carnaval een andere naam krijgen:

Apeldoorn	Knienenburg
Bergen op Zoom	Krabbegat
Breda	Kielegat
Eindhoven	Lampegat
Geleen	Gelaen
Helmond	Krijebijtersstad
's Hertogenbosch	Oeteldonk
Kerkrade	Kichreaoj
Maastricht	Mestreech
Nijmegen	Knotsenburg
Roermond	Remunj
Sittard	Zitterd
Tilburg	Kruikezeikersstad
Utrecht	Leemput
- 4 Ter afsluiting van dit werkblad een creatieve opdracht die in groepjes kan worden afgewerkt. Aan de hand van de gegeven antwoorden kunt u een Zotheids-top-5 of top-10 van de hele klas opstellen

De geschiedenis van carnaval

Op dit werkblad laten we zien hoe het huidige carnavalsfeest is ontstaan uit allerlei christelijke en niet-christelijke feesten en gebruiken.

1. Elf is het gekkengetal en Carnaval is een tijd om gek te doen (uitdossingen) en de spot te drijven met actuele thema's. De Carnavalstijd begint, althans voor de Carnavalsverenigingen op 11 november, de Gekkendag.
2. Ter afsluiting een creatieve opdracht. Leerlingen kunnen zich dan afvragen of het nog langer interessant is om Carnaval te vieren terwijl de oorspronkelijke betekenis ervan (nog gauw even gek en buitensporig doen voordat het vasten begint) verloren is gegaan. Carnaval kan ook aan belang inboeten ten opzichte van andere feesten.

Extra lessuggestie

U kunt de leerlingen vragen om in groepjes te bespreken of carnaval ook in de toekomst nog gevierd zal worden.

Carnaval in Brazilië

Op dit werkblad kijken we naar het bekendste carnavalsfeest buiten Nederland: dat van Brazilië. Welke overeenkomsten en verschillen zijn er met het feest in ons koude landje?

1. Sambascholen willen ervoor zorgen dat het feest ordelijk verloopt. Dat was ook de bedoeling toen in Nederland carnavalsverenigingen werden opgericht. Aanleiding was in beide gevallen geweld tijdens straatfeesten dat soms gevolgd werd door een verbod door de overheid.
2. Het carnaval in Rio is een vruchtbaarheids- en lentefeest en lijkt daardoor op het Romeinse Faunusfeest en de Portugese entrudo. Bovendien wordt het carnaval (ook) op straat gevierd net als de twee oude feesten. In Nederland is het verband tussen carnaval en lente en vruchtbaarheid minder duidelijk geworden door de koppeling aan de vastentijd. Wel is het een tijd van flirten, liefde en nieuwe relaties net als Valentijnsdag.
3. In Nederland is het vaak koud of regenachtig tijdens de carnavalsdagen. Het is zelfs voorgekomen dat zware sneeuwval en/of strenge vorst leidden tot afgelasting van optochten, in 1969 bijvoorbeeld. Die werden dan halverwege de vastentijd alsnog gehouden. In Rio is het dan juist warm en vaak zonnig en droog.
4. Ter afronding van deze lesbrief kunnen leerlingen in groepjes werken aan modellen van praalwagens die ze van hout of karton kunnen maken. Ze kiezen dan eerst een thema. Daarna bepalen ze welke figuren en voorwerpen er op de praalwagen moeten komen. Voor deze werkzaamheid kunt u één of anderhalf uur uittrekken. Als iedere groep klaar is vraagt u enkele leerlingen om de fraaiste en origineelste praalwagen uit te kiezen.

Extra lessuggestie

U kunt de leerlingen ook vragen om een masker te maken met het gezicht van een bekende Nederlander (een sporter als schaatser Rintje Ritsma bijvoorbeeld, een lid van het koninklijk huis, een artiest, enzovoort).

Meer informatie op internet:

<http://carnaval.pagina.nl>

Startpagina voor carnaval

<http://carnaval.boogolinks.nl/>

Nog een startpagina voor carnaval

<http://www.photoart.nl/photo2.htm>
afbeeldingen van carnaval

<http://www.carnaval.com/main.htm>
Carnaval in acht grote wereldsteden